

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Bajer, Fredrik.; af Fredrik Bajer.

Kort vejledning ved foredrag over
samfundshusholdning (politisk økonomi) til
brug ved folkehøjskoler (tildels efter F. Bastiats
"Harmonies économiques")

Udgivet år og sted | Publication time and place: København : C. A. Reitzel, 1870

Fysiske størrelse | Physical extent:

22 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

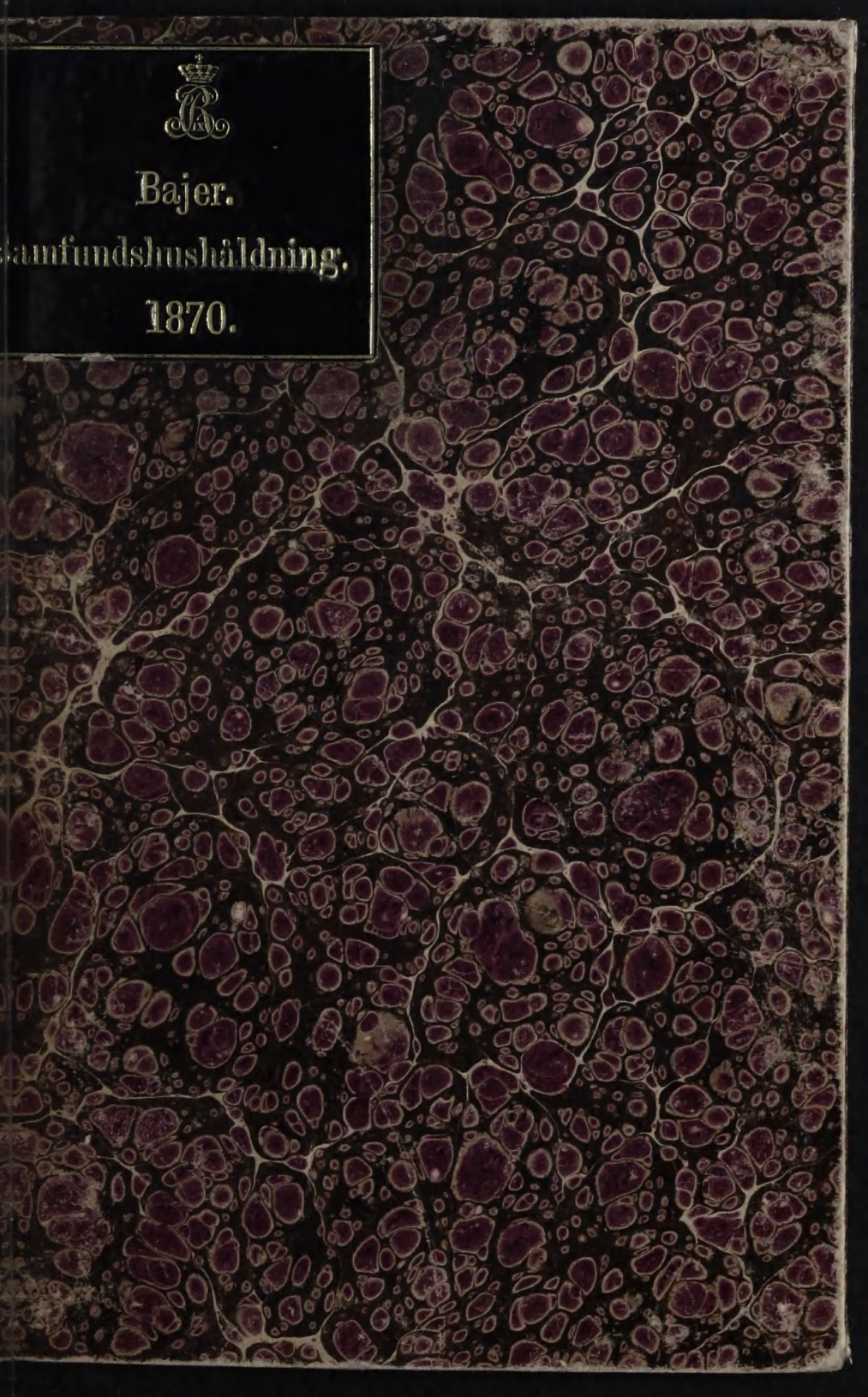

Bajer.

Samfundshushåldning.

1870.

16.-219.-8°

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130017586115

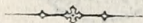
Kort vejledning
ved foredrag over
Samfundshushåldning
(politisk økonomi)

til brug ved
folkehøjskoler

(tildels efter F. Bastiats „Harmonies économiques”)

af

Fredrik Bajer,
lærer ved Blågård folkehøjskole.

København.
C. A. Reitzels forlag.

1870.

„Bonden beder med liden ro,
når regnen slår på hans hue;
når tåen er kold og ryggen våd,
kun lidet hans tanker due”.

P. M. Møller.

„Og da har i rigdom vi drevet det vidt,
når få har for meget og færre for lidt”.

N. F. S. Grundtvig.

Bianco Lunos bogtrykkeri ved F. S. Muhle.

Da jeg for 3—4 år siden påtog mig på Blågård folkehøjskole at foredrage læren om samfundshusholdningen (et æmne, som netop af hensyn til det åndeliges naturlige herredømme over det legemlige ikke borde savnes på nogen folkehøjskole), var det mig vel aldeles klart, at der ikke på modersmålet fandtes nogen lærebog (i s. k. «politisk økonomi»), der kunde passe til lærlingernes tarv som ledetråd. Men, om også en sli­ g bog havde fundets, vilde det dog ikke stemmet med de fri foredrags natur at henvise lærlingerne til en vis lære- eller læsebog i dette æmne. På den anden side følte jeg imidlertid snart tydeligere og tydeligere, at foredrag, i hvilke kun­ skabs­ æmne, som her, indgår i højere mål, ikke let vilde bære til­ strækkelig frugt, når lærlingerne aldeles ingen støtte fik for hukommelsen. Derfor har jeg opskrevet »gangen», »tråden» eller — om man vil — »rendegarnet» i mine foredrag. Det er mit håb, at den lærling, som har hørt disse med denne huskeseddel i hånden — måske endog vedföjet et og andet på indskudte hvide blade —, at han skal have meget lettere ved at ret­ lede sig i æmnet og føre sig det lærte til nytte i hele sit øvrige liv. Men også for andre folke­ højskolelærere i samme æmne, håber jeg, at denne

lille bog kunde blive et nyttigt hjælpemiddel. Læses kan den vel egenlig ikke; men den kyndige lærer vil straks «forstå en halvkvæden vise» og af de spredte ord danne fuldstændige sætninger, så vel som af de spredte sætninger sammenhængende tankekæder. Også han vil kunne gøre hjælpemidlet end frugtbarere for sig ved at gennemdrage bogen med rene blade og på disse tilføje af sit eget. Det er selvk klart, hvorledes denne «huskeseddel» også vil kunne komme andre folkehøjskolars lærlinger (ej alene lærere) til gode.

For snarere at gøre den lille bog brugelig også i broderrigerne, Norge og Sverige, har jeg, så vidt muligt, brugt den skrivemåde, som blev vedtagen af det nordiske retskrivningsmøde i Stockholm 1869.

Blågård på Københavns Nørrebro,
Januar 1870.

Fredrik Bajer.

Indhåld.

	Side.
Arbejde	7.
Bytte	8.
Værdi	10.
Hovedstol og afkastning (kapital og rente)	12.
Ejendom og fællesskab	15.
Kaparbejde (konkurransé)	17.
Tillæg I:	
Om folkeøgelsen	18.
Tillæg II:	
Historisk overblik	19.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher.

Arbejde.

Læren om menneskesamfundets hushåldning («politisk økonomi») vil fremstille det fri samfunds naturlåve, den naturlige (guddomlige) ordning af samarbejdet til gensidig trang tilfredsstillelse. — Opdage, ej opfinde.

Arbejde ligner en bro imellem trang og tilfredsstillelse.

Trangens minskning og tilfredsstillelsens øgning er fræmskridt. At udrette mere ved mindre. Tilfredsstillelsen er mål for fræmskridt.

Arbejdets formål er at gøre sig til herre over nytten \circ : den egenskab at tilfredsstille trang (med altid højere og åndeligere trang som nyt mål), at øge naturens skænkede nytte i forhold til menneskekræfternes købte nytte. Frigørelse af menneskekraft som vilkår for fræmskridt.

Kun arbejdet kan byttes (ej trang og tilfredsstillelse).

Andres arbejde kan tilfredsstille vår trang, vårt arbejde andres trang. (Læreren, lærlingen, — kinafareren, — den rige bædstefader).

Tjæneste göres, når arbejdet er hos en, trangen og tilfredsstillelsen hos en anden. Af tjænesters gensidighed fræmstår bytte. — Give — købe og sælge. — Lidelsens kald.

Trangen er våksende m. h. t. sit formål; midlerne ligeså, men langsommere. Vanens og selvfølelsens kald. «Den lamme og den blinde».

Nytten ydes sjældnen af *Naturen* alene, sjældnen af *Arbejdet* alene, men næsten altid af *Naturen* og *Arbejdet* i samvirksomhed.

For at bringe den **fulde nytte** ud af noget må man lade *Arbejdets* virksomhed udfylde *Naturens*.

Granskning af midlerne: Naturens æmner og kræfter, samt Menneskets ævner.

Arbejdet er dels legemligt, dels åndeligt, dels sædeligt. (Hovedstol eller «kapital»).

Arbejde er våre ævners brug til tilfredsstillelse af vår trang.

Bytte.

«Intet samfund uden bytte, intet bytte uden samfund.»

Alene overgår vår trang våre ævner, i *samfund* derimod våre ævner vår trang. Ænten henimod død eller ubestemmeligt fræmskridt. Dyret stillestående, mennesket fuldkommeligt. (Bien, myren, bæveren). Dog kan mennesket kun fræmbringe, ej skabe. Hvis trang overgik ævner, — tilbagegang; opvejede de hinanden, — stilleståen; hvis ævner overgår trang, — fræmskridt (historiens vidnesbyrd).

Byttets to sider: kræfternes ening og arbejds deling. Kraft udadtil, selvstændighed indadtil (bjælkerne i en brobygning, historien om pilebundet, — Holland, Storbritanien, Svejts, Nordamerika, Italien, — Norden, Spanien og Portugal, — Tyskland).

Kræfternes mangefålding (ej alene sammenlægning)

ved arbejdets deling (Ad. Smith om knappenåls-tilvirkningen: 1:20; 10:48000 = 1:4800 o: 4800:20 = 240 gange så mange nåle af hvær):

- 1) hvær arbejders større færdighed (vanen),
- 2) tidssparing ved færre overgange,
- 3) opdagelse af bædre måder,
- 4) ulige ævners rette brug,
- 5) færre redskaber,
- 6) kortere læretid,
- 7) sparing ved større samlet drift o. s. v.

Ulæmper og midler mod disse.

Byttets udvikling: Byttehandel («tusk»), kredsbytning, sal og køb («en alen» (vadmæl) «smör», «en kos værdi», «fæ», o. lgn.). Penge («opsat tjæneste», «almindeligt tilgodehavende»). Mønt (ædelt metal, flyttelighed, varighed, formelighed, klang, glans, lille rum, o. s. v.). Byttehandel: pengehandel = tale: skrift. Pengeslid m. m. (omtr. 5 % årl.). Bank («banco rotto»). Depositobank. Girobank (Amsterdam 1609-1672-1794). Lånebank. Seddelbank («landeveje i luften»). Veksler. Kredit. (Efterdømme*): en fader i København og søn i New York).

Byttets grænser. — Dets særpræg at kræve og spare arbejde. — Metal, veje, kanaler, jærnveje, vågne, skibe, — bankerer, vekselerer, handelsmænd, vågnmænd, post-, jærnevs- og telegraf-folk, sømænd. Stanset bytte kan atter sættes i gang. Samfærseis-midler og folketæthed.

Byttet udvikler sig naturlig, indtil det kræver mere arbejde, end det sparer (grænsen).

*) o: til at dømme efter (eksempel).

Unaturlig udvikling eller indskrænkning. (Kolonier, «lysestøberne» og «kineserne» hos Bastiat, — «beskyttelse»).

Byttets sædelige kraft. — Mennesket har så meget større sandsynlighed for at blive lykkeligt, som det lever i et lykkeligere samfund. — Enhværs vel fremmer alles vel, ligesom alles vel enhværs vel. — Den enes fordel strider ej mod den andens (fordelenes samklang). Det falske i: «Ens død en andens brød», «Enhvær er tyv i sin næring» o. lgn.

Byttets frihed (jf. Danm. Riges Grundl. § 83). Låvbunden retfærd. Statens opgave (jf. Fr. Bastiat «H. E.» s. 125—126)*).

Mistydninger af byttet. — Tjenesteydende og tjænestenydende, frembringere og brugere. Hindring som ophav til værdi, men tilfredsstillelse som mål for nytte. Robinson blev ej rigere ved flere hindringer; samfundet bliver det ej heller. Hindringer og deres tilintetgørere (sult — agerdyrker..., sygdom — læge, last — præst, uvidenhed — lærer, kulde — skræder..., mørke — lysestøber... o. s. v.). Vigtigheden af at skælne mellem ondet og godet, hindringen og dens overvindelse, kamp og sejr, arbejde og tilfredsstillelse, værdi og nytte.

Værdi.

Værdi (købeævne) er forholdet imellem byttede tjenester («udmålt tjeneste», ombyttelige tjenesters ligevægt).

*) Oversat i „Stat, Kirke og Skole“ af F. Bajer (Kbh. 1868) s. 13—14.

Værdiens ejendom og nyttens fællesskab.
— Under fræmskridtet bliver:

Nytten mer og mer skænk, alles fælleseje, mindre og mindre den enkles særeje;

Værdien omvendt: tilegnelig, minskes mer og mer i forhold til nytten, hvortil den er knyttet.

Værdien ligger i tjænesten, eftersom hin våkser eller aftager med denne. (Vandet har nytte, dets henting værdi).

Værdi afhænger, alt andet lige, af (men ligger ikke i):

- 1) Nytte (vilkår for trang, — hindring, kræfternes ening, — vand og vin)
- 2) **Arbejde** (snarere det sparede end det krævede, — dronningen af England, daglejeren, — diamanten, — sikring, — sangerinden)
- 3) Naturen (æmnet, — tyngdekraft, — «tak for mad»)
- 4) Sjældenhed (vanskelighed, — diamant, — runestene, — sjældent slette vers)
- 5) Duelighed (kunstneren)
- 6) Tid (timelæreren — lægens fordømmelse)
- 7) Varighed (en kop kaffe, — en teateraften)
- 8) Skön (overdådighed, — afladshandelen)
- 9) **Tilbud** }
- 10) **Efterspörsel** } i omvendt forhold o. s. v.

Penge har — strængt videnskabelig — ingen værdi («Solen går ned»), men nytte som byttemiddel, tegn på opsat gentjæneste.

Pris er byttede tjænesters værdi udtrykt i penge.
«Pengeens værdi» er modsat «varernes pris». Jo

større nytte af pengene (samme mængde), des lavere pris; jo mindre nytte, des højere pris. Prisen (på markedet) fødes af udbuds og efterspørsels ligevægt.

Fræmbringelsen (varen) er en forudsat tjeneste.

Når værdien fra tjænesten er indlemmet i fræmbringelsen, følger den i denne de *samme svingninger*, som den vedbliver at være udsat for i selve tjænesten.

Stige og falde (modesager, — bøger og blade, — makulatur).

Værdimålestok. — Penge er målestok kun i et eneste givet øjeblik. Penge er selv en vare, stigende og faldende i pris. Penge er aldrig målestok i samme mening som fodmål, pund, time o. s. v. Korn? Alle eller visse varers gennemsnitspris? Arbejdet med hensyn til tilfredsstillelsen? — En almengyldig fast værdimålestok er umulig. Nærmest: den simple daglejers arbejde i forhold til hans velvære.

Fræmskridt kendes på,

1) at *tallet* på de folk, som udretter det ræste arbejde og modtager den usleste løn, aftager;

2) at *lønnen* (ikke alene i værdi eller penge, men også med hensyn til virkelig tilfredsstillelse) våkser (løn = vederlag).

Hovedstol og afkastning

(kapital og rente).

Indledning om Robinson, der laver et sejl til at bruge istædenfor årer.

Hovedstole dannes af midler, redskaber, forråd, æmner, ævner, egenskaber el. lgn.

Hovedstole inddeles (ligesom arbejdet) i legemlige, åndelige og sædelige (godsejeren; viden­skabsmanden; den ædrulige og redelige tjæner). — Fast (stående) og flydende (omløbende) hovedstol. — Maskiner, jordejendom.

Hovedstol sparer arbejde, — den har værdi (ikke alene nytte), — yder fordel (fransk: interêt = rente) eller afkastning.

Ved udlån tages kun hensyn til værdien, tjæn­sten, långiverens hafte möje vej­et mod låntagerens sparede möje; nytten er forudsætning, oven i købet. Låntagerens vederlag er leje eller rente (o: til­bage-gift).

Rentens *lævlighed* hviler på sandhederne:

- a. Hvo, som tilstår frist, gör tjæneste,
- b. Tjæneste byttes mod tjæneste;

Rentens *vedvarenhed* på:

- a. Hvo, som tager lån, skal tilbagegive det fuldstændig ved forfaldstiden*) og
- b. Et tilbagegivet lån kan atter udlånes i det uendelige.

Døde hovedstole. Også de kræver renter o: det vederlag, man giver afkald på (penge på kistebunden; redskaber, som ej bruges; stående hære; æresvagter; guldpdækninger). Omtr. 350 mill. rdl. d. fastgjort i smykker og redskaber af guld eller sølv**).

Hovedstol og rente hører til menneskeslægtens vigtigste fræmskridtsmidler (ej er «kapital en vampyr,

*) Jf. ordspråget: „Lån skal gå lakkeløst hjem“.

**) Jf. tidskriftet „Framtiden“ 1869 s. 931 (efter Andrees „Geogrf. des Welthandels“).

hvis tunge renten»). Uafhængighed af förtid og framtid. Aktiebolag, kreditforeninger, sparekasser, forskudsforeninger, hushåldningsforeninger o. s. v.

Vilkår for hovedstoles dannelse: indre, såsom: flid, tarvelighed, orden, selvtugt, fræmsyn, samfundsånd, oplysning, tro o. s. v.; ydre, såsom: sikkerhed, frihed, fred o. s. v. (Samfundshusholdningen rører ved sædelæren).

Hovedstol i forhold til arbejde. Når arbejdet løber efter hovedstolen? Når hovedstolen løber efter arbejdet? — Eller: når to driftsherrer løber efter 1 arbejder, stiger lønnen; og omvendt (Cobden).

Hovedstolens våksende virksomhed frigör ikke en vis mængde menneskekraft uden stadig at bringe en tilsvarende mængde vederlag til fri rådighed.

Ved hovedstolens vækst *øges* rimeligvis *ejernes* almengyldige men *mínskes* deres hensynsgyldige del i samudbyttet. *Arbejdernes øges* derimod i bægge meninger. — Til godtgörelse heraf tjæner bl. a. hjælpesætningen:

Jo rigeligere hovedstole, des lavere rente (alt andet lige).

Renten synker dog ej i samme forhold, som hovedstolen våkser. (200 til 4 %*) > 100 til 5 %; men ej fra 5 til 4, för 100 til henimod 200). Ellers skulde samfundet ødelægge for at blive rigere (modsigelse). Renten kan aldrig blive 0. [Forhåld til fræmbringelsesvirksomheden og folkeögelsen (se tillæg I)]. Ågerlågvingning, fri rentefod.

*) 0: „pro cent“, hvilket udtryk iövrigt altid kan översættes ved „hundrede-dele“.

Ejendom og fællesskab.

Værdiens låvlige ejendom og Nyttens fræmskridende fællesskab (jf. s. 11 øverst).

Enhvør nyder **for intet** al den nytte, som naturen yder umiddelbart eller middelbart, på det vilkår, at han underkaster sig den möje *ænten* selv at hente nytten *eller* at yde en (i möje) tilsvarende tjæneste til dem, som gör ham den tjæneste at påtage sig denne möje i hans stæd. («Vårherre giver hvær fugl føde, men kaster den ikke i reden»).

Personlig er mennesket ejer af *nyttens* (Robinson), men ligeoverfor hværandre indbyrdes, i samfundet, er menneskerne ejere kun af *værdien*; og *værdierne* forestiller kun sammenlignede tjænester, som modtages og göres frit.

Fræmskridtets historie med hensyn til ejendoms overgang til fællesskab, ∴: særeje til fælleseje:

Åndedræt (ens), næring (nu 40 gange lettere end fordom), klæder (20 : 1), flytning (100 el. 150 : 1) o. s. v. alt tilnærmelses- og sandsynligvis. «Alt bliver mindre værd» (Bastiat).

Værdien, som er *ejendommen* (særejet) i samfundet, fræmstår af arbejdet og hindringen.

Samtidig med hindringen minskes også arbejdet, værdien, eller *ejendommens* (særejets) område.

For hvær opnåt tilfredsstillelse rykker *ejendommen* (særejet) tilbage og *fællesskabet* (almenejet) fræm uden ophør ∴: i det ubestemmelige, ikke i det uendelige (jf. under «Bytte», 5' linie).

Man kan altså ikke slutte, at ejendom i denne verden engang helt vil vige for fællesskab (jf. Proudhons «ejendom er tyveri», «kommunisme», — «Fra året 2135» af F. Kr. Sibbern o. s. v.).

Ejendommen er ret til at

a) bruge sine kræfter (ævner) til sin egen tjeneste, eller

b) overlade dem til andre kun imod overdragelse af tilsvarende kræfter til gengæld.

Alle er ejere (Pascals ord: «hvor fattig man end er, efterlader man dog noget ved sin død»). Arbejdsløn er rente af arme, ben, forstand o. s. v.; men så længe mennesket har disse ting (o: altid), vil ejendom vedvare.

Ejendommens øgelse fremmer almenvel, lighed i velvære, for så vidt ejerne bruger sine rigdomme, hovedstole, nyttig, o: så at *fællesskabet* udvides.

Lighed fremmes ved at bygge op, lægge til. Udgangsstade, t. e. den rige ejer 10 gange mere end den fattige:

$$\frac{10}{1} \dots \frac{+2}{+2} = \frac{12}{3} \left(= \frac{4}{1} \right), \dots \frac{+8}{+8} = \frac{18}{9} \left(= \frac{2}{1} \right) \dots;$$

men fuldkommen lighed er umulig $\left(\frac{10+x}{1+x} \right)$.

Al ejendom er værdi; al værdi er ejendom.

Hvad, der ingen værdi har, er frit (o: koster intet menneske noget); hvad der er frit, er fælles.

Hvad der falder i værdi, nærmer sig til at blive frit.

Nærmelse til at blive frit er delvis overgang til at blive fælles.

En af fræmskridtets virkninger er at minske alle tilværende redskabers værdi (alt andet lige).

Grundejendom. — Ingen undtagelse for dette slags ejendom. Grundejendoms stigen sker også efter samme låve som alle andre værditings; årsager, såsom: tættere befolkning, lettere samfærse o. lgn. bringer ejeren større fordel af hans tjenester.

Jordrenten er en følge af (ikke kilde til) den værdi, som fræmstår ved tjænesten: at udbædre redskabet jorden. Denne rente fordeles på en række års høst i det ubestemmelige; den betales af brugerne, som dog efterhånden får jordens fræmbringelser billigere. Altså: samtidig med jordens stigen i nytte — videnskabelig talt — falder den i værdi (o: overgang til fællesskab).

Kaparbejde (konkurransen).

For at tilfredsstille sin trang søger enhver at give sine tjenester den størst mulige værdi, — tjæne mere, — opnå mere ved mindre.

Ved hvær opfindelse (bædre arbejdsmåde el. lgn.) tjæner opfinderen i førstningen mere end tjænestens værdi; ti naturen, hvis gaver intet koster, har overtaget en del af hans arbejde. Han tager altså noget for naturens gaver (billigt til en tid).

Kaparbejdet river fræmskridtet ud af den enkles hånd og giver det til hele samfundet; det bringer opfindelsen fra særejet over i fællesejet; — og da falder værdien.

Eneret (til naturens gaver t. e. sukker; til en opfindelse t. e. bogtrykkerkonsten; til redskaber t. e.

hovedstole, hvor fri rentefod ej findes) hindres på naturlig måde.

Kaparbejdet bringer mer og mer værdien til at forhælde sig til arbejdet.

Kaparbejdet, som flyder af menneskehedens samstændighed (solidaritet), gör alle delagtige i enkle egnes naturlige goder og fordeler trykket af onderne, så at de næsten ikke mærkes (sikringsselskaber).

Ved kaparbejdet river særejet nytten fra naturen til mennesket, og kaster den så ind i fællesejet. — Gennem frihed til lighed!

Under frihed (i næring, handel, legemlig og åndelig omsætning o. s. v.) nærmer alle mennesker sig til en flade som stadig hæver sig (billed på lighed og framskridt).

Tillæg I. Om folkeøgelsen.

Den våksende nytte, som arbejdet frembringer og friheden fordeler, udgyder sig ej alene over hele det nuværende samfund, men afsætter også ny grene på dette. Mere at leve af, — flere om dette, — men til- lige flere arbejdere i framskridtets tjæneste.

Afvekslende frygt for og stræv efter folkeøgelse: börneudsættelse, fosterfordrivelse, ægteskabsforbud for legemlig eller åndelig svage o. s. v.; — tidligere ægteskaber, præmie til fader af 7' levende sön, landsfaderen fadder o. s. v. (Jf. Roscher). Malthus (1766—1833):

{	folkeøgelsen:	1 — 2 — 4 — 8 — 16 osv.
{	næringsmidlernes øgelse:	1 — 2 — 3 — 4 — 5 osv.

Erfaringens modsatte vidnesbyrd.

Hindringer: død, farsot, krig, hungersnød, overdåd, (Michelet: «Den rige (ø: overdådige) dame hindrer den fattiges giftermål»), usædelighed, fattigdom, fæstevæsen, lav, læn, adelshovmod; — udvandring; — sædelighed, selvtugt, kærlighed (menneskets modsat dyrets) o. s. v.

Folkeøgelsen og næringsmidlerne vil mer og mer samsvare under det sande fræmskridts udvikling: sundhed, fred, rigdom, tarvelighed (ingen modsigelse), sædelighed, godt fattigvæsen, selvstændighed, frihed, lighed, — fornuftig udvandring (menneskeslægtens samstændighed), oplysning, tro o. s. v. — vigtigheden af folkeoplysning om sand samfundshusholdning. Efter sandsynlighedsregning vil hele Jorden kunne nå en menneskemængde af 10000 millioner (nu kun 12—1300 mill.).

Tillæg II.

Historisk overblik.

Åldtid: ringeagt for arbejdet, plyndring, adel.

Midalder: mere agtelse for arbejdet, spire til borgerstand.

Enevældet: kræfternes ening, men med undertrykkelse af den enkles frihed.

Merkantilsystemet (handelslærebygningen): penge (Midas), handelsligevægt, — Colbert (1619—1683). Napoleon I.

Fysiokraternes (naturvennernes) lærebygning: naturen ø: jorden. Quesnay (1758):

1) jorden som eneste velstandskilde,

5) fræmbringende (agerdyrkere, fiskere, hyrder) og

ufræmbringende (håndværkere, handelsmænd, lærde, kunstnere) borgere,

3) handels- og næringsfrihed, fri ud- og indførsel (fræmskridt),

4) grundskat alene.

Industri systemet (samarbejds-lærebygning). *Naturligt* grundlag af Ad. Smith (f. 1723 — 1776 + 1790).

Hans inddeling af borgerne:

1) råæmnefræmbringere (jordrente),

2) rentehævere,

3) de, som lever af sit arbejdes løn:

a) fræmbringende, som giver ting af højere værd, end de tager,

b) ufræmbringende, hvis løn er højere end arbejdets værd.

[Vigtigheden af den rette løsning af:

Hvilke er nærende og hvilke tærende medlemmer af samfundet?] —

Konstige sideretninger: socialisme og kommunisme.

Socialisme: konstig, tvungen, overgang fra sær-eje til fælleseje. Frihed ved tvang (jesuitisk). Fællesskab i ejendom. Socialismen vil kun arbejdets eneherredømme i statens eller samfundets ejendomsforhold, men den fører, følgestrængt, til ejendommens, formuens, deling efter den almene ligheds grundsætning o:

kommunisme: ingen ulighed i rang og formue, lighed ved nedrivning istædenfor ved opbygning.

Åldtiden: mønsterstater, kvindefællesskab, mistydning af kristendommen (Ap. gær. 2, 42. 44—46 og 4, 32).

Midalderen: klostre, tiggermunke, — «Fratres et sorores liberi spiritus» (Paris), i hvis «Paradis» præsterne talte for nøgne (yderste udskjelse).

Nyalderen: kirkerensningens indflydelse.

Storbritanien: Th. Morus (Utopia 1517)*), Bacon (N. Atl.), Harrington (Oceana 1656), — Rob. Owen (1812 — lighed i ret og pligt).

Frankrige: 1789—1791—1793. Babeuf (1796 — fællesskab i nydelse og arbejde), St. Simon («til enhver efter sine ævner, til hver ævne efter sine ydelser»), Fourier (på ejendomsrettens grund, men fællesskab i indtægter, arbejde efter lyst), Proudhon, L. Blanc (statens arbejdsværksteder 1848).

Tyskland: «Kommun. Arbejterbund» (1849—51), Belgien, Italien (Pius IX), N.-Amerika («Economy» i Pittsburg).

Mistag: 1) æmnet sættes over ånden, 2) personlighedsgrundsætningens krænkelse, 3) galt blik på statens opgave, 4) uvidenhed om samfundets naturlige ordening. —

Nyere hovedforfattere (oversatte på dansk el. svensk).

Fred. Bastiat: «Hvad man ser, og hvad man ikke ser» (1852). »Falske sætninger i statshusholdningslæren» (1848).

M. Chevalier: «Om myntet» (1867—68).

A. Blanqui: «Polit. økonomi» (1858). Desuden af: Say (1823-24), Ricardo (1839), Mac Culloch (1852), J Garnier (overs. i Finl. 1866), A. Clément (1868) osv.

*) Jf. tidskriftet „Framtiden” 1869 s. 511.

Oprindelige danske forfattere:

Kayser: «Om arbejdets ordning» 1857. 2' udg. 1865. Desuden af: F. Lütken (1755—61), Martfeldt (1784), F. Thaarup (1794—1819), A. F. Bergsøe (1844—53), N. David, M. L. Nathanson, M. Gad, Benzon-Buchwald, N. Kr. Frederiksen, W. Scharling, Falbe-Hansen o. s. v.

